

וזמן הידוע כי אין מצרים

רחוק מאד מחברך רק כמהלך שבועה ימים, וארץ כנען מגעה בתחומה קרוב למצרים, ואי אפשר שלא ידעו הדורים במצרים ענין ארץ כנען הטובה היא אם רעה, אבל כוונתו של משה לדעת את הדרך אשר יעלה בה ואת הערים אשר יכבוש תחלה כאשר פירשתי, ואמנם היו ישראל במצרים עבדים בעבודה מרן לא ידעו ולא יבינו, על כן רצה משה שיגידו להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותיה כי יודע היה בהם. והנראה בעיני בלשון הכתוב כי לא נמלך משה בשכינה, אבל טעם שלה לך, כי הסכימו לשלוח מרגלים, והיה כמנהג שישלחו שני אנשים מרגלים חרש לאמר, ושישלחו מקצתם, והי' הידוע עתידות צוהו שישלח איש אחד איש אחד מכל שבט ישראל, ושיהיו הנשיאים שבהם, כי הפך הי' שיהיו שרים בעיני כל הגדולים, אולי יזכרו וישוכחו אל ה', ואם אין שתהיה הגיורה שיהיו בכל העם, וזה טעם על פי ה' (פסוק ג). שיהיו במצות ה' נשיאים וראשי בני ישראל.

דגן א

(כז-לא) וגם זכת חלב ודבש הוא, בעבור שצוה אותם לראות חשמה היא אם רזה (פסוק כ), השיבו לו כי היא שמנה וגם זכת חלב ודבש היא, וזה שאלתו היש בה עץ אם אין (שם), השיבו לו זה פרתה, כי כן צוה אותם להראותו, והנה בכל זה אמרו אמת והשיבו על מה שנצטוו, והיה להם לאמר שהעם היושב עליה עז והערים בצורות, כי יש להם להשיב אמרי אמת לשולחם, כי כן צוה אותם החוק הוא הרפה (פסוק יח) הבמחנים אם במצרים (פסוק ט), אבל רשעם במלה אפס, שהיא מורה על דבר אפס ונמנע לו האדם שאי אפשר בשום ענין, כלשון האפס לצנח חסדו (תהלים עז ט), ואין עוד אפס אלהים (ישעיה מה יג). והנה אמרו לו הארץ שמנה וגם זכת חלב ודבש והפרי טוב, אבל אי אפשר לבא אליהם כי עז העם, והערים בצורות גדולות מאד וגם ילירי הענק ראינו שם, ואמרו עוד עמלק יושב בארץ הנגב, לרמוז שאין שם רוח² לבא בארץ משם, כי כולם גבורים, כי עמלק כדורם, והכנעני במערב ובמזרח, והאמורי בהר, הגידו שליחותם ויניאו לב העם ברומ, מפני מראם ממשש ואחק. והנה השיבו על כל מה שצוה להם משה זולתי מה שאמר המעט הוא אם רב (פסוק יח) שלא עז אותו דבר בזה, וכן לא הזכירו טובה, כי היה בדעתם לומר לעם אתר כן ארץ אוכלת יושביה היא (פסוק לב) בדרך רבה, והנה עמה מרעשים וחוקים מאד, והנה העם הכינו כוונתם ואז החלו כל העדה אשר שם להחאתן, זה טעם והם כלב, כי שחק אותם ואמר עלה נעלה, כי יוכל נזכר לה, לומר אמת הוא שחשם חזק אבל אנחנו חזק מהם ומעריהם הצצורות על כן אמר לת²

דגן א

13

5

10

15

14

5

10

15

20

41

42

5

10

15

20

25

30

ויתכן שנאמר עוד כי היה זה כדרך שהמלכות עושה כבואם למלחמה, כי עזה היו מזומנים ליכנס לארץ ולכבו במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הידן ועם השאר כולם, כמו שאמר נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' (להלן י כט), והיו משה הנשיאים צריכין לדעת מספר תלוצי צבא המלחמה, וכן מספר כל שבט ושבת ומה יסקוד עליו בערכות מואב במערכות המלחמה⁴¹, כי התורה לא חסמה על הנס שיהיוף אחד אלף⁴², וזה טעם כל יצא צבא בישראל, כי חמבין מפני צבא המלחמה, ועוד שחלק להם הארץ למספרם ודע כמה המלים יפלו להם מן הארץ הנכבשת להם, כי לולי דבר המרגלים היו נכנסים שם מיד.

דגן א

אבל ישבו הענין בזה כי ישראל אמרו כדרך כל הכאים להלחם בארץ נכחיה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים, ובשוכם ילכו התרים בראש הצבא להודות לפניהם הדרכים, כענין שנאמר: הראנו נא את מבוא העיר (שופטים א כד), ושיהיו להם עצה באי זו עיר ילחמו תחלה ומאיה צר יהיה נוה לכבוש את הארץ, וכן אמרו כשידעו וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים וגו' (דברים א כב), כלומר הערים אשר נבא אליהן תחילה ומשם נבא בכל הארץ, וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר וישלח משה לרגל מרגלים (יהושע א כ), ועל כן היה טוב בעיני משה כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בלחמים להחליץ ולהשמר ולארוכ, כאשר בא הכתוב במלחמת העי' שהיתה על פי ה', ובמקומות רבים, או נמלך משה בשכינה נתן לו ה' רשות ואמר לו שלח לך אנשים ויחזרו את ארץ כנען וידעוהו דיגידו לכם, ועל פיהם תתעצו בענין הכבוש, והנה משה אמר להם עלו זה בנגב (פסוק יז), וטעמו עלו זה הדרך בנגב⁴³ שידעו את העם היושב בארץ הנגב, מפאת הרוח אשר ישראל שם, החוק הוא ויצטרכו בעיניהם להשתמר מאד ולהחליץ, וכן הערים אם הם בצורות שישגבו בהן ויצטרכו לבנות דיק וסוללות או שיבואו מצד אחר, ואמר עוד שידעו בארץ עצמה הטובה היא אם רעה כי אם היא רעה יכבוש תחלה מן המקומות האחרים, כי הם היו תרים הר האמורי מצד חברון, כי גם יהושע לא כבש את כולם, זה טעם ומה הארץ אשר הוא יושב בה (פסוק יט), על העם היושב בנגב. ויתכן כי משה בעבור שידע כי היא שמנה וטובה כמו שנאמר לו אל ארץ טובה ורחבה וגו' (שמות ג ח), בעבור כן אמר להם שיהיו לב לדעת כן כדי שיגידו לעם וישמחו ויתליפו כח לעלות שם בשמחה, ולכן אמר להם והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (פסוק כ), כדי שיראו בעיניהם שכבש הארץ

דגן א

15

16

כהבין את יחוש שבין הפלן לבניט הארץ יותר מכל המצות כולם, נראה דהנה החומר והצורה לעולם בתנאים הם זה לזה, ולפי זה ישבו העולם הזה והקדושה ביראת השם ואתבתי וסודות ישרת ומזולות ועבודת אמה, לא יבנו יותר, כמו שכתב הרשב"א ז"ל בפדוש המצות (סוף סוף קדשים) שבשבעת שהם (היינו אהבה) סומכים ונחלשים ויפסד כספן, תרבת חכמתם ויתחזק שכלם ויפסדו שילמותם, וכן כתב החובת חלבוה (כסדר פירושה סוף ג) כל וכן שהתמיסה הארץ תשוב, חוסף השכל תורבני, אמנם באמת אין דבר זה לכל כוחה ואין זה תכלית השלמות, שאי אפשר לומר כלל שענין הגוף וישבו העולם היה בעצמו ענין רע, שהיו לעמוד לבא יעסוד הגוף בתחית הכתוב ואם היו עניני החומר הכרון סודות אין יתיה זה תכלית נכבד, אלא שענין הדבר הזה הוא שכל וכן "ששכל הזה" ו"נחל" ו"נחל" להחפזות אחרי הכלי הגוף, שלא לעשותם לים תכלית הנכבד רק מצד המשתכח הרגון הבהיר הקדוה, או בודאקדעים יום ואשרי הנבדל סתם, בה שאין כן אם השכל חזק מאד עדי אשר ימשיך את כל ענין נזבני על דרך הקדושה, ואם ירצה לבני נדל בראת וינבה לבני בעבודה, ואם יבדוהו ראה לומר דרך ד' לרבים כוין' שחיוו דבריו נשמעוה, לאיש אשר שכלו אסוף, והחן כל כן עד שחפז כל עניני הגוף לכבוד ויבתי, כל מה שיתפס' בגופו החזק, ואסוף יחוספ' גם כשכלו אסוף וקדשתה

והנה מעלה ארץ ישראל, היא שיעלה בה ישראל לעבודה רפה כל כך, עד שכל מה שיתפס' להם ברבה בעיני העולם כן יוספיו כבוד בנפשם בירוממות מעלת וקדשתה אמונה ואהבת ד' באהבה, ולהבליה ור אהבה הורגתו הקדושה תמיד עניניו היעודים, על שובות העולם תהן, אף על פי שהן נבנות ומתוהה אצל כל בני דעת מצד עצמם, אבל באמת הכל מוסד על זה חסוד הנדול, שאין מתינות כלל לשלמות החומר, אדרבה מעלה הוא, אלא שעל יד הלישון השכל תהיה בסקרת שבת לענין רע, אבל כשהיה קדשת השכל ברוממות תפליה או זור תקפו ונבדלו והפארתו, כשהיה לו כל טוב עולמו, ועל זה ודעך כענינו לנדל ולחמם ענינו

דגן א